

Tööleht:**Eestlased väljaspool kodumaad**

Täitke allolevate allikakatket, oma varasemate teadmiste ning õpetaja juhendamise abil definitsioonikaart mõiste „pagulane” kohta.

Väljavõte 1951. aastal Genfis vastu võetud ÜRO pagulasseisundi konventsioonist:

„Pagulane on inimene, kes enne 1. jaanuari 1951 toimunud sündmuste tagajärjel ning põhjendatult kartes tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste pärast, viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada sellelt riigilt kaitset, või kes nimetatud sündmuste tagajärjel viibib kodakondsusetuna väljaspool oma endist asukohariiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha sinna tagasi pöörduda.”

Eesti Pagulasabi organisatsiooni koduleht sätestab:

„Immigrant on välismaalane, kes on kodumaalt lahkunud omal vabal tahtel. Sageli võib immigrante seostada parema elukeskkonna otsimisega. Immigrante ja pagulasi eristab see, et esimesed ei ole oma riigis taga kiusatud ning nende elu ning inimõigused ei ole kodumaal ohus.”

Liigitus**Tunnused/märksõnad****Näited:****Definitsioon oma sõnadega:**

1. Analüüsige allolevat allikteksti – Rootsis paikneva Eesti sõjapõgenike laagri nimekiri aastast 1944 – ning analüüsige allikale tuginedes pagulaste sotsiaalset koostist järgnevatele küsimustele vastuseid leides:

- Mis elukutse esindajad Eestist põgenesid?
- Mis piirkondadest Eestist põgeneti?
- Kui vanad olid põgenikud?

Eesti sõjapõgenike nimekiri					
hiljem	Katariina Sõdra folkshola. Sofia gata 2. Telef. 41 66 39.				
Järje nr.	Nimi, eesnimi. Viimane elukoht.	Sünd. aeg.	Kutseamet.	Haridus.	Laev millega saab
1.	Avner, Gustav. Tall. S. Amerika 51-a.	05.08.1892.	Ingener.	Tall. Tehn. Ülik.	"Aallotar"
2.	Ala, Johannes. Tall. Alavilja 4-20	26.04.1897.	Mööbli-tisler.	Algkool.	"Loksa"
3.	Alle, Aleksander. Leisi v. Saaremaal.	05.02.1907.	Kalamees.	Algkool.	Mtr. Pt. Or 250.
4.	Alle, Manfred-Jambit. Leisi v. Saaremaal.	26.02.1929.	Põllu-tööline.	Algkool.	- do -
5.	Allike, Jaan. Tall. Kõrge Gitse 3-a.	10.05.1885.	Puusepp.	Algkool.	"Aallotar"
6.	Ames, Brich. Tall. Kõhleri 30.	01.12.1906.	Tööstar.	os. ülikool.	"Hiia"
7.	Arakke, August. Tall. Tõstuse 80.	10.10.1901.	Enitus-tööline.	Algkool.	"Aallotar"
8.	Balder, Endel. Undla v. Virumaal.	28.04.1919.	Kaupmees.	Ülikool.	"Loksa"
9.	Ehtra, Valdur. Tall. Kõrge Mäe 24-2	15.10.1899.	Koistr. joonest. Ohvitser.	Gümnaasium.	"Aallotar"
10.	Eemala, Alfred. Emmaste v. Hiiumaal.	29.11.1906.	Merimees.	Algkool.	"Hiia"
11.	Epro, Jaan. Tall. U. Tatari 28 -7.	27.09.1919.	Ametnik.	Gümnaasium.	"Loksa"
12.	Erikalu, Arnold. Riigilai v. Hiiumaal.	14.04.1916.	Krijuht.	Tõstuse keskool.	"Aallotar"
13.	Hallap, Friedrich. Tall. Tartu M. 72-5.	09.04.1906.	Ooperi laulja.	Gümnaasium.	"Aallotar"
14.	Hanslep, Herman Herman. Emmaste v. Hiiumaal.	27.11.1921.	Kalamees.	Algkool.	"Hiia"
15.	Heinsoo, Johannes. Emmaste v. Hiiumaal.	13.01.1891.	Põllutööl. merimees.	Algkool.	"Hiia"
16.	Idla, Ernst. Tall. Laboratooriumi 21-2	08.04.1901.	Kehalise kasv. eriteadlane.	Ülikool.	"Aallotar"
17.	Idla, Karl-Arved. Rae v. Harjumaal.	17.12.1902.	Taluoman.	os. ülikool.	"Aallotar"
18.	Indor, Helmut. Emmaste v. Hiiumaal.	19.03.1925.	Tukusepp. Spilane.	Algkool.	"Hiia"
19.	Jaagumägi, August. Tall. Kõrge. Paiste 2-1.	24.08.1913.	Krijuht.	Gümnaasium.	"Aallotar"
20.	Jackson, Brich. Tall. U. Tatari 19-20.	07.06.1891.	Keemia professor.	Ülikool.	"Aallotar"
21.	Jents, Theophilus. Tallinn, Erika 4-16.	20.07.1919.	Merimees.	Algkool.	"Loksa."
22.	Jesmin, Alveus. Emmaste v. Hiiumaal.	28.03.1897.	Põllutööl. merimees.	Algkool.	"Hiia"
23.	Jesmin, Artur. Emmaste v. Hiiumaal.	27.01.1903.	Põllutööl. autojuht.	Algkool.	"Hiia"
24.	Juhans, Ilmar. Tall. Tatari 24-3.	30.11.1915.	Arst.	Ülikool.	"Aallotar"
25.	Jummann, Aksel. Emmaste v. Hiiumaal.	08.05.1928.	Kalamees.	Algkool.	"Hiia"
26.	Just, Harri. Tall. L. Koidula 2-3.	14.01.1927.	Merimees.	Algkool.	"Dübeck"
27.	Kaevats, Toomas. Tall. Koida 42-1	12.04.1898.	Tubaka tööst. eritead.	Gümnaas.	"Aallotar"
28.	Kaev, Julius-Bernhard. Kiina v. Hiiumaal.	23.12.1903.	Merimees.	Algkool.	"Hiia"

EKLA-11332-49456-06233

2. 2. Analüüsi all olevat allikteksti – Rootsis paikneva Eesti sõjapõgenike laagri nimekiri aastast 1944 – ning analüüsi allikale tuginedes pagulaste sotsiaalset koostist järgnevatele küsimustele vastuseid leides:

- Mis elukutse esindajad Eestist põgenesid?
- Mis piirkondadest Eestist põgeneti?
- Kui vanad olid põgenikud?

Järje- nr.	Nimi, eesnimi, viimane elukoht Eestis	Sünd- aeg.	Kutse- amet.	Haridus.	Laev millega saabus.
29.	Karuks, Valtor. Rakvere, Põska 6.	14.02.1902.	Panga juh. BTK-Rakvere hk.abijuhat.	Kauband. koel.	"Aallotar"
30.	Karuks, Ergo. Rakvere, Põska 6.	21.09.1931.	Õpilane.	Kõrgem algkool.	"Aallotar"
31.	Koolmeister, Isak. Emmaste v. Hiiumaal.	18.09.1887.	Põllutööl. merimees.	Algkool.	"Hiin"
32.	Kirne, Koit. Kaia v. Hiiumaal.	19.02.1902.	Politsei.	os. kes- kool.	"Hiin"
33.	Kiviranna, Rudolf. Tall. Nõmme Voolu 24.	22.03.1912.	Pastor.	Ülikool.	"Loksa"
34.	Koplinde, Vello. Emmaste v. Hiiumaal.	18.08.1920.	Konsulent.	Põllunduse keskkool.	"Hiin"
35.	Kõiv, August. Riguldi v. Läänemaal.	31.10.1910.	Dr. med.	Ülikool.	"Aallotar"
36.	Kõrremeri, Ernst. Tall. Raudtee 42-3.	23.01.1913.	Auto- mehaanik.	Keskool.	"Loksa"
37.	Kõla, Valentin. Tall. U. Sadama 11-a.	15.02.1921.	Merimees.	Algkool.	"Loksa"
38.	Küster, Meino. Kõrgessaare v. Hiiumaal.	19.10.1914.	Metsaapraaker, põllutööl.	Algkool.	"Hiin"
39.	Kubja, Bernhard. Emmaste v. Hiiumaal.	15.10.1909.	Puhasepp.	Algkool.	"Hiin"
40.	Kubja, Bernhard. Emmaste v. Hiiumaal.	01.09.1913.	Merimees, kingsepp.	Algkool.	"Hiin"
41.	Kubja, Endel. Emmaste v. Hiiumaal.	15.04.1927.	Kalamees.	Algkool.	"Hiin"
42.	Kubo, Johannes. Tallinn, Kungla 35-10.	08.01.1897.	Raamatup.	Kauband. keskkool.	"Liiva"
43.	Kuiva, Rudolf. Tall. Kopli 28-7.	31.08.1903.	Kullasepp.	Algkool.	"Aallotar"
44.	Kumpas, Herman. Tartu Ülikooli II Naavakliinik, Tartu.	29.06.1913.	Kirurg.	Ülikool.	"Ago"
45.	Kurba, Elmar. Emmaste v. Hiiumaal.	08.04.1930.	Õpilane.		"Hiin"
46.	Kurba, Hugo. Emmaste v. Hiiumaal.	16.09.1919.	Kingsepp.	Algkool.	"Hiin"
47.	Kukk, Erich. Nõmme, Männiku t. 74-2.	07.04.1908.	Laeva meha- nik.	Merikool.	"Loksa"
48.	Kukk, Edgar. Tall. Kreutsvaldi 19-21	23.06.1901.	Tööstar.	Gümnaas.	Mtr. pt. nimetu.
49.	Lauba, Friedrich. Tall. Pärnita Metsavahi tee 9.	15.02.1905.	Raamatupidaja, lukusepp.	Keskool.	"Loksa"
50.	Leius, Eduard. Emmaste v. Hiiumaal.	03.09.1937.	Tööstar.	osi. Politeh- nikum.	"Hiin"
51.	Lehes, Viktor. Tall. Tartu m. 53-1.	12.01.1904.	Tehn. teenia magister.	Ülikool.	"Aallotar"
52.	Liivandi, Meino. Lehtse v. Järvemaal.	15.10.1916.	Raamatupidaja	Gümnaasium	"Loksa"
53.	Loot, Albert. Tallinn, Graniidi 25-13	26.09.1907.	Pagar-kondii- tor.	Algkool.	"Aallotar"
54.	Marsers, Anto. Tall. Vabriku 19-29.	23.01.1926.	Lavatusline.	Keskool.	Mtr. pt. nimetu
55.	Mast, Taavet. Tall. Valgevase 12-5.	11.02.1907.	Maaler.	Algkool.	"Hiin"
56.	Mäcker, Johannes. Tall. Pärnita Metsavahi tee 9.	20.09.1886.	Jäonestaja, konstruktor.	Keskool.	"Loksa"
57.	Milnemäe, Boris. Tall. Vabriku 19-29.	13.02.1925.	Õpilane.	Kaubanduse keskkool.	Mtr. pt. nimetu

EKLA-11332-49456-06233

3. Analüüsige allolevat allikteksti – Rootsis paikneva Eesti sõjapõgenike laagri nimekiri aastast 1944 – ning otsige vastused järgnevatele küsimustele:

- Mis elukutse esindajad Eestist põgenesid?
- Mis piirkondadest Eestist põgeneti?
- Kui vanad olid põgenikud?

Järje- nr.	Nimi, eesnimi, Viimane, elukoht Eestis.	Sünd. aeg.	Kutse- amet.	Haridus.	Laev, millele saabus.
58.	Nõmmik, Mihkel. Tall. Kõhleri 14-11.	18.09.1894.	Mere ing.	Ülikool.	"Aallotar"
59.	Obet, Viktor. Tallinn, Raua 54-6.	10.03.1913.	Metsametsadl.	Ülikool.	"Hiia"
60.	Orumaa, Hugo. Tall. Piritä Paki t.	22.03.1921.	Graafik.	Os. keskkool	"Aallotar"
61.	Orumaa, Voldemar. Tall. Piritä puki t.	09.04.1895.	Kallasepp.	Algkool.	"Aallotar"
62.	Ots, Robert. Eumaste v. Hiiumaal.	15.07.1908.	Põllutööl. Merimees.	Algkool.	"Hiia"
63.	Ots, Vassili. Tall. Kevade 4-1.	10.11.1907.	Merimees.	Os. keskkool	"Aallotar"
64.	Pajo, Kusta. Tall. Raudtee 20-8.	11.11.1892.	Ehit. laeva punsepp.	Algkool.	"Aallotar"
65.	Pillam, August. Valk, Vabaduse 6.	10.11.1898.	Kaupmees.	Gümnaasium.	"Hiia"
66.	Pink, Bernhard. Luhu v. Saaremaal.	02.11.1922.	Merimees.	Algkool.	"Hiibeck"
67.	Pull, Oskar. Tall. Viadomani 7-10	08.02.1895.	Ametnik.	Os. ülikool.	"Aallotar"
68.	Puss, Joosep. Eumaste v. Hiiumaal.	10.05.1908.	Põllutööl.	Algkool.	"Hiia"
69.	Põld, Bernhard. Eumaste v. Hiiumaal.	21.07.1905.	Postiamet- nik.	Algkool.	"Hiia"
70.	Raudsepp, August. Tall. Turpuu 5-5.	20.10.1911.	Laeva meh- aanik.	Merikool.	"Aallotar"
71.	Raps, Heinrich. Nõmme, Voolu 6-2.	16.03.1912.	Ehitusteh- nik.	Tehnika Ülikool.	"Hiia"
72.	Riga, Heino. Tallinn, Ansa 3-7.	20.06.1907.	Inseener.	Ülikool.	"Loksa"
73.	Ruut, Jaan. Tallinn, Koidu 40-9.	23.04.1914.	Lukusepp. Kants. amet.	TÜÜstatuskool	Str. pt. nimetu
74.	Rohila, Martin. Tallinn, Soja 11-9.	16.02.1904.	Lukusepp.	Algkool.	- do -
75.	Sakla, Valtor. Eumaste v. Hiiumaal.	02.07.1922.	Kalamees.	Algkool.	"Hiia"
76.	Sarnet, Endel. Tall. Raudtee 8-6.	14.09.1913.	Autojuht ja automehaan.	Algkool.	"Aallotar"
77.	Sepp, Arnold. Tallinn, Hiine 6-3.	08.12.1898.	Ing. arhi- tekt.	Ülikool.	"Aallotar"
78.	Sepp, Arne. Tallinn, Hiine 6-3.	27.05.1929.	Õpilane.		- do -
79.	Sepp, Konrad-Artur. Tall. Valgevahe 8-4.	02.12.1909.	Laeva me- haanik.	Merikool.	"Hiiva"
80.	Sepp, Raoul-Ferdinand. Tall. Valgevahe 8-4.	15.03.1929.	Õpilane.		"Hiiva"
81.	Sokol, Valtor. Hiina v. Hiiumaal.	20.08.1919.	Automehaan.	Keskool.	"Hiia"
82.	See, August. Kullamaa v. Läänemaal.	04.10.1897.	Meier.	Algkool.	"Aallotar"
83.	See, Hartvig. Tallinn, Tatari 21-4.	09.08.1921.	El. ing.	Tehm. õlik. Üliõpilane.	"Aallotar"
84.	Sulg, Edgar. Tall. Roosikrantsi 19-5.	14.03.1901.	Dipl. ing. Tööstur.	Ülikool.	"Hiiva"
85.	Sulg, Hans. Tall. Roosikrantsi 19-5.	31.01.1921.	Üliõpilane.		"Hiiva"
86.	Suisk, Aleksei. Kuressaare, Allee 7.	28.12.1916.	Metsaametnik. Metsatö- nikum.		"Hiibeck"
87.	Tammear, Friedrich. Tall. S. Patari 9-9.	12.10.1900.	Orkestri juht.	Konserva- toorium.	"Loksa"

EKLA-11332-49456-06233

4. Analüüsige allolevat allikteksti – Rootsis paikneva Eesti sõjapõgenike laagri nimekiri aastast 1944 – ning analüüsige allikale tuginedes pagulaste sotsiaalset koostist järgnevatele küsimustele vastuseid leides:

- Mis elukutse esindajad Eestist põgenesid?
- Mis piirkondadest Eestist põgeneti?
- Kui vanad olid põgenikud?

Urje nr.	Nimi, eesnimi.	Sünd. aeg.	Kutse-amet.	Haridus.	Laev, millele saabus.
88.	Teets, Villem. Tallinn, Naine 8A-7.	09.10.1893.	Krim.pol. juht.	Gümnaasium.	Mtr.pt.nimetu
89.	Tiik, Aleksand r. Leisi v. Saaremaal.	05.07.1917.	Tööstusline.	Algkool.	Mtr.pt.Or. 250.
90.	Tõlver, Eduard. Tallinn, Raha 34-13.	10.09.1895.	Ametnik.	Ülikool.	"Aallotar"
91.	Toigre, Ilmar. Tallinn, Nisu 5-2.	03.08.1913.	Võimlemise õpetaja.	Keskool.	"Aallotar"
92.	Truuverk, Eduard. Leisi v. Saaremaal.	10.06.1899.	Merimees.	Algkool.	Mtr.pt.Or. 250.
93.	Türk, Evald. Emma v. Hiiumaal.	21.09.1900.	Autojuht.	Algkool.	"Hiin"
94.	Tõld, Johannes. Rakvere, Võidu 63.	02.10.1907.	Politsei ametnik.	Os.keskool.	"Loksa"
95.	Urmel, Anton. Nõmme, Männiku tee 91-6	05.12.1900.	Kaugesõidu kapten.	Merikool.	"Liiva"
96.	Urmel, Ralf. Emma v. Hiiumaal.	28.07.1914.	Arstiteaduse üliõpilane.		"Hiin"
97.	Vanaselja, August. Emma v. Hiiumaal.	05.05.1899.	Metsapraaker.	Algkool.	"Hiin"
98.	Vanaselja, Andrei. Emma v. Hiiumaal.	16.08.1905.	Motorist.	Algkool.	"Hiin"
99.	Vanaselja, Endel. Emma v. Hiiumaal.	21.02.1926.	Põllutööl.	Algkool.	"Hiin"
100.	Vanaselja, Julius. Emma v. Hiiumaal.	06.10.1901.	Merimees.	Algkool.	"Hiin"
101.	Vanaselja, Julius. Kiina v. Hiiumaal.	30.08.1902.	Kaupmees, kindlust. inspektor.	Algkool.	"Hiin"
102.	Vanaselja, Yoldemar. Emma v. Hiiumaal.	08.09.1918.	Kalur.	Algkool.	"Hiin"
103.	Vaktra, Einar. Emma v. Hiiumaal.	17.02.1918.	Merimees.	Algkool.	"Hiin"
104.	Vapper, Bernhard. Muhu v. Saaremaal.	24.06.1922.	Merimees.	Algkool.	"Lübeck"
105.	Vaske, Leonid. Muhu v. Saaremaal.	09.11.1924.	Merimees.	Algkool.	"Lübeck"
106.	Viidik, Anton. Tallinn, Tamme 2.	04.01.1899.	Kaupmees.	Kõrgem linnakool.	"Aallotar"
107.	Viljansen, Konrad. Tallinn, Janseni 7-9	30.09.1906.	Tõsetur.	Os.ülikool.	"Aallotar"
108.	Voksepp, August. Tall. Valgevase 16-8	13.09.1907.	Kauges.kapt. Sadama mere-loots.	Merikool.	"Aallotar"
109.	Ürjandi, Einar. Kohila v. Harjumaa.	21.01.1889.	Sadulasepp ja lukusepp meh.	Algkool.	Mtr.pt.nimetu

EKLA-11332-49456-06233

Koostage rühmas allolevaid lahtilõigatud tekstilõike järjestades ühtne tekst. Pange kirja, kellega on tegu, kuidas muutis Teine maailmasõda isiku(te) elusaatust, millal pöörduti tagasi kodumaale. Esitage loetud lugu pantomiimina teistele rühmadele. Püüdke ära arvata teiste rühmade poolt esitatud isiku(te) elulugu.

I

1941. aasta talvel tahtsin minna Tartusse, kus ennegi elasin, kuid kaugemale ei jõudnud, kui Viljandi. Liiklemine oli takistatud ja kõigil mure, kuidas edasi elada. See oli imelik aeg, kui järgi mõtled – oli puudus paljudest asjadest. Lapsed kasvasid, ei olnud jalatseid ega riideid. Kõike oli vähe. Sel ajal oli väga raske liikuda ja reisiluba saada. Sõda möllas, kuigi seekord kaugemal. Elu oli häiritud ja öösiti rahutu ning kui tuli käsk inimestel (naistel ja lastel), kel mingisugust töökohta ega kohustust polnud, linnast välja evakueerida, siis tegime seda 44. a kevadel ja evakueerisime Pärnu poole. 44. aasta sügisel põgenesime (mina, mu mees ja kaks väikest last) Saaremaalt kaluripaadiga Rootsi.

Põgenemine õnnestus tänu mitmele õnnelikule juhusele. Rootsi ranniku lähedal korjas meid üks laev peale ja viis maale. Jah, see oli tookord nagu jõuda ühest maailmast teise. Kui olime kodumaal harjunud pimendamisega, toidu ja riiete puudumisega ning igasuguste kitsendustega, siis Stockholm oli nagu tulede meri. Inimesed rõõmsalt, värviliselt ja kergelt riietatud. Mul on meeles, kui sõitsime pühapäeva hommikul laevalt bussiga läbi linna, siis mitmed sajad inimesed sõitsid jalgratastega mereranna poole. See oli tol ajal imelik, meil polnud jalgratas niisugune liiklusvahend, kui Rootsis tookord. Nüüd hakkas jällegi uus aeg meie elus ja see polnud sugugi kerge. Polnud ju sul mitte midagi peale riiete seljas ja see sõjaaegne raha polnud siin ühte pennigi väärt. Oskasin natuke rootsi keelt, mida õppisin ühe rootsi pastori juures, kui elasin evakueerituna rannas.

Rootsi riigi poolt oli paljugi väga hästi korraldatud. Meid saadeti karantiinlaagrisse ja sealt rakendati kiirelt tööle. Põgenikke tuli palju ja igalt poolt. Sellega poldud ju arvestatud, nii et keele õpetamisest ei olnud juttugi. Hakkasin ruttu ajalehti ja ajakirju lugema. Karantiinlaagris olime ühes Mälareni (suur järv Stockholmi lähedal) lahes pansionaadis. See oli väga ilus koht. Iga perekond sai toa, söömas käisime ühiselt söögisaalis. Kõige suurem viga söögi juures oli see, et ta oli väga magus. Rootslased armastavad väga suhkrut ja et meile, kui vaestele põgenikele vastu tulla, suhkrustati veel eriti. Tagajärjeks oli see, et keegi ei söönud. /.../ Selle aja, mil ma olin karantiinlaagris, kasutasin kõik keeleõppimiseks. Lugesin kõike, mis kätte juhtus.

Et sõjapõgenikke järjest peale tuli, rakendati inimesed (mehed) kiirelt tööle. Minu mees saadeti ühte puutöövabrikusse, kus tehti uksi ja aknaid. Meil õnnestus üürida maja pooleks aastaks, kolisime sinna 44. aasta oktoobris sisse. Öhtuti, pärast mehe põhitööd, tegime puust ABC kuupe. Elasime Uppsala lähedal, tema otsis üles trükikoja ja laskis 6-värvilise rootsi tähestiku trükkida, töökojas lõikas kuupe ja mina kleepisin kodus nende peale. Puutööoskus oligi see, mis meid aitas väga palju. Vahepeal tegime ka mõned puutaldrikud, põletasime ja värvisime.

Mees võttis proovid ja astus sisse ühte suurde Stockholmi kaubamajja ja sai sealt väga hea tellimuse. /.../ Samal ajal külastas seda puutöövabrikut üks reisija põhja poolt, kes meie töö vastu suurt huvi tundis. Ta kutsus meid sinna elama ja endaga koos töötama. Kuna korter oli meil ainult pooleks aastaks ja kortereid oli võimatu saada, siis võtsime selle pakkumise pimedast peast vastu ja kolisime 1945. aasta märtsis põhja poole.

Läksime nagu tundmatule tulevikule vastu. Ei oska keelt, ei tunne ühtegi inimest, ainult oma kaks kätt, elutahe ja eestlase visadus. Selle rootslasega tegime siis väikese ettevõtte. ABS kuubid, puutaldrikud ja teised puitesemed. Sellega kogusime nii palju raha, et saime osta ehituskrundi ning hakata ehitama oma maja. Jah, see oli suur üleminek tol korral ja seda tunnen ma veel praegugi.

II

Oli 1944. aasta sügis. Sõda oli täies hoos. Olime oma perega Sörves, Lõpe mere ääres. Sakslane oli Sörve pool ja venelane Lõpe küla pool, Lõpe tankitõrjeliini taga. Meie olime metsas, ootasime venelasi, et need meid päästaksid, aga neid ei tulnud ega tulnud. Niiviisi elasime 2 nädalat Rahuste külas. Kahe rinde vahel. Inimesi viidi laevadega Saksamaale. Venelast ootasime sellepärast, et ehk jääb see Saksamaale viimine järele. Need nädalad elasime koobastes. Ma olin siis 20-aastane noor tüdruk. /.../

Ja ühel novembrikuu öösel kella 1–2 ajal sakslased tulid majja sisse, peksid püssidega mehed üles ja oligi meie käes Saksamaale sõidu algus. /.../ Põgenemisele ei maksnud üldse mõelda, sest iga teekäänaku peal oli püssimees vastus. Need sakslased olid veidi jõhkrad, löid jalgadega, kes ei tõusnud ja hakkasid sõduritele vastu. Mõntu sadamas pandi meid laevale, mis ei olnud eriti suur. Olin viimase laevatäie seas, kes Sörust ära viidi. Nüüd oli Sörve elanikest tühi. Sörve ei tohtinud jääda ühtegi looma ega inimest. Kõik viidi minema. See laevasõit oli väga hirmus, sest just eelmine laev oli põhja läinud. /.../

Mardiööl [10.novembril] jõudsim Windavi [Ventspils] sadamasse. Seal olime paar ööd. Seal saime isegi veidi suppi süüa. Need sealoleku päevad laaditi laeva. Laevale oli minemas palju rahvast – lätlast, leedukast, eestlast. Laevale laaditi masinaid, loomi, kaupaid, alumine ruum oli rahvast umbes täis. Laev ise oli väga suur, nii et ühes otsas seistes ei näinudki teist otsa. Selle reisi ajal oli ka üks väga ärev hetk, selle Saksamaa reisi minu jaoks kõige õudsam hetk. Meredes olid sel ajal miinid, lendasid lennukid, ja pandi laevas järsku kõik tuled kust. Sõjaväelased olid paanikas, võtsid kõik endale päästevestid, inimesi ei lastud alt laeva ruumidest laevatekile. Mõtlesime, et nüüd on lõpp. Inimesed, kes tahtsid, võisid võtta endale korgivestid. Aga suurem osa mõtles, et milleks jääda suurele ookeanile ulpima, haidele söögiks, parem juba kohe ära uppuda. Kuid tookord läks kõik õnneks.

Saksamaale jõudsim Tansika [Gdansk] sadamasse. Seal anti meile süüa. Olime ühes suures saalis, kus oli väga palju rahvast ja erinevaid rahvusi. Hoolimata raskest ajast jäid noored ikkagi noorteks: mängisid pilli, tantsisid, sõlmiti uusi tutvusi. Ja seal aeti meid sauna e. täipõrgu. Riided pandi kõik ühte ahju, et seal kuumus tapab

kõik täid. Aga see ahi oli just parajasti nii soe, et pani täid liikuma ja need inimesed, kellel ei olnud enne sauna täid, nüüd kubisesid nendest. /.../ Ja Tansika linnast jätkus rongisõit Rүүgeni saare poole. Olime kõik suures pikas loomavagunis. Süüa anti, aga see oli väga vilets toit. /.../ Rongiga sõitsime poolteist nädalat. Rүүgeni saarele jõudnud pandi meid kõiki elama laagrisse. Laagrielu saime väga vähe tunda, sest Saksa mõisnikud valisid endale tööjõudu ja sinna hulka valiti ka meid. Aga sest vähesestki laagrielust jäi mulle masendav mulje: suured pikad supisabad, supiks oli vesi, kartulikoortest ja väikestest hobuseliha kildudest nii öelda lake. Paljud lapsed ja vanurid surid nälga. Haigestuti tüüfusesse. Nagu eelpool mainitud, valisid sakslased endale välja noori tööjõulisi inimesi mõisatesse tööle. Meie pere pandi elama kuuekesi väikesesse pliidiga tuppa. Algul polnud meil mingeid toiduaineid, süüa keetsime vanni sees. Edaspidi anti meile toidukaardid, mis olid sakslastega täpselt ühesugused. /.../

See mõis, kus meie töötasime, oli rendi peal. Mõisaproua oli üksik koos oma 11-aastase pojaga. Nii me siis teenisime mõisas 1–2 kuud. Esialgu oli mõte, et ega enam ei saagi koju tagasi, küllap peame siia eluks ajaks mõisad orjama jääma. Kuid see mõte taandus tasapisi. /.../

9. mail oli sõja lõpp. Sel päeval läksime just tüdrukutega toitu tooma. Järsku pääses valla üks vägev vene võidukisa. Nõukogude sõdurid tuli külla sisse ilma lahinguta. Saksa mõisanaised karjusid, poemüüja ronis leti alla ja hädaldas ning karjus seal. Vene sõjaväelased tulid ka kauplusesse sisse, andsid meile niipalju toitu kaasa, kui keegi jaksas ära viia. Öeldi, et orjaaeg on läbi, aeg on koju minna. Sõda oli läbi. /.../ Suur osa sakslasi põgenes Hollandisse. Nad kartsid nõukogude sõdureid. Ka paljud eestlased põgenesid, kuid meie kodumaaarmastus oli nii suur, et hakkasime kohe järgmine päev koju sõitma. /.../ Teekond oli raske, surid paljud väikesed lapsed. Neid maeti ettejuhtuvasse kraavi, ei olnud seal aega midagi pikalt leinata, pandi auku ja mindi edasi. Öösiti ööbisime sakslaste poolt mahajäätud mõisates. Sõime, kust midagi leidsime, nārisime kuivikuid, kui mõisates oli /.../ toitu järel, sõime seal, nārisime kartuleid.

Kõige suurem kimbatus sellel teekonnal olid nõukogude sõdurid. Ühel ööl tungisid nad mõisa, kus ööbisime, tõmbasid puruks kõik meie pakid, mis me olime mõisast kaasa võtnud, võtsid ära käekellad, saapad, riided, tõmbasid nugadega kõikvõimaliku puruks. Ja mis kõige raskem, nad tülitasid ja ründasid noori tüdrukuid. Ühel ööl, kui me olime end järjekordselt ära peitnud, hirmutasid nõukogude sõdurid meie papat, et kui see ei ütle, kus tüdrukud peidus on, siis lasevad nad papi maha. Papa aga ei teadnud meie peidukohast midagi. Teisel ööl olime peidus ühe paraja kuuseheki all. Kuulsime, kuidas sõdurid meid jälle otsisid ja just heki poole tulid. Meie südamed värisesid hirmust, olime hirmu kätte poolurnud. Aga sõdurid ei näinud meid, vaid hakkasid heki ääres oma loomulikku vajadusi rahuldama. Me mõtlesime, et las lasevad meid täis, aga peaasi, et nad meid ei näeks.

Vengerini [Forsthaus Wengerin – tnp Kaliningradi oblastis Tšernjahovski linna lähistel väike metsaküla? – k.k.] linnas võeti meid kontrolli alla, kust siis hakati tervemaid kodumaale saatma. /.../ Vagun, kus me olime, oli kõvasti rahvast täis. Ei olnud võimalust üldse liikumiseks, mööda vagunit käis ringi pott vajaduste

rahuldamiseks, aga sellest ei jätkunud. Igasse vagunisse nurka ja juhtus sedagi, et kellel väga kiireks läks ja potti käepärast ei olnud, mis siis muud, kui upitas end aknast välja ja lasi tulla sellel, mis tulema pidi.

Tallinnasse jõudnud olime Paldiski kosumislaagris. See oli 2 nädalat. Sõime varastatud kartulilõike, mida ahju külje peal küpsetasime. Ja asusime teele Saaremaa poole. Riideid õieti seljas ei olnud, väga külm oli. Virtsust tulime Kuivastusse üle jää, mille peal oli vesi. Saime kõik /.../ märjaks, aga imelik küll, haigeks ei jäänud meist keegi.

Kuressaarde jõudsimme veebruaris 1946. aastal. Siin meid pandi kõigepealt suure pritsimajja, kust me hakkasime laiali minema. Kodumaja meil enam Sõrves ei olnud, kõik olid maha põletatud. Mina läksin Põidele tööle. Õed aga läksid kohe Pihtlasse meie vanem õe koju, kes kogu selle aja oli Saaremaal tööd teinud. Õed olid näljased, ja nähes aknast, kuidas vanem õde tõstab parajasti piimasuppi laua peale, oli meil tahtmine kasvõi läbi akna minna, et lusikataitki sooja suppi saada.

III

/.../ Minu õe perekond lahkus kodumaalt 1944. a. septembris, ajendatuna hirmust sattuda taas nõukogude valitsuse terrori alla. Midagi n.ö. „kompromiteerivat” nende elus ja tegevuses ei olnud./.../

16. mai [1949 – koostaja kommentaar]. Hommikul kell 6 jõudsimme Frankfurti. Läksime kohe I.R.O.¹ Individual Migration Center'isse, kuid kuna see oli kinni, siis istusie pargis pingil ja sõime./.../ Umbes kell 12 kutsuti meid perroomile ja IRO esindajad andsid meile Landing Permit'id kätte ja võtsid DP-kaardid ära. /.../ Meile jagati ka toitu, igapähele üks dinner pakk, natuke suurem, kui need, mida saime Geislingenis. Mõnes on ka sigaretid. /.../

17. mai. Hommikul kell 9 oli ka meie pagaaž kohal /.../ ja algasime sõitu läbi Šveitsi. Baselis vahetasime raha 1 DM = 54 sentimi ja ostsime postmarke ja kaarte. Kell 3 saabusime Helvetia-Itaalia piirilinna Chiassosse. Meie senine transport – leader korjas viisad ja saime uue itaallasest juhi. Vagun haagiti lahti ja seisame paigal. Paar politseinikku jalutab ümber rongi. Tuuakse süüa, paberi koti sees ½ naela saia, üks vorst, 1 apelsin, tükk juustu ja tahvel šokolaadi./.../ Kell 7.30 kutsuti kogu transpordi rahvas üksikult häälekõvendajaga laagri peahoonesse laevanumbri saamiseks. Seal saime ka sedelid (R) käsipakkidele kleepimiseks. Perekonnapead andsid ka allkirja, et nad alistuvad laeva korraldustele ja teevad toimkondi. Siis käisime veelkord arsti juures, kus löödi tepel arsti poolt tolelele niinimetatud numbrile. Õhtuks saime suppi. Oleme määratud juba laevale „Dundalk”. /.../

19. mai. Kell 10 läksid mehed jaama pagasit korraldama. Täna algab sõit Trieste poole. Kogu transport, 1200 inimest on koondatud siia. Suurem osa neist sõidab Uus-Meremaale, Austraalia inimesed visatakse vahepeal maha. /.../20 mai./.../Kell 1 saabusime Trieste'i, rong sõitis täiesti sadamasse. Meie käsipakid varustatud „R”

1

IRO ehk Rahvusvaheline Põgenike Organisatsioon, ingl. International Refugee Organization.

tähega viidi autos laevale, ise läksime mingisugusesse suurde hoonesse. /.../ Kell 7 ¼ hiivas laev ankru ja sõit algas. Orkester oli sadamas meid ära saatmas./.../

22. mai. Tänane päev möödus võitluses merehaigusega. Mina võitsin. Juba hommikul oli tugev lainetus, kuigi meri näiliselt oli sile. Paljud inimesed söötsid kalu, kuid päris hulluks asi ei läinud. Mul oli hommikul süda paha, kuid ühe sidruni ja tahtejõu abil sain sellest jagu. /.../ Õhtupoole möödusime Kreeta saarest ja sõitsime Joonia merest Vahemerre. /.../23. mai. On kuulda, et kõik reisijad saavad 7 dollarit reisiraha, kuid kuna DP-d ei oska rahaga üle käia, siis antakse vastavas väärtuses kaup laeva kantiinist./.../Peale lõunat kirjutasime kirju. Saime kantiinist head Egiptuse šokolaadi, mille sõime kohe kõik ära. Kella 3ks kutsuti kõik lapsed alla laeva hospitali, kontrolliti, kas on leetrites. /.../

26. mai. Seisime kogu tänase päeva Suessi sadamas, laeva mootoril oli mingi rike, mida parandati. Ilm on soe, kuid tekil päris lahe olla. /.../ Pärast lõunat anti igale inimesele 0,5 kg mett. Uus-Meremaa olevat saatnud oma tulevastele kodanikkudele ja ka meie saime nende arvelt./.../

27. mai. Sõidame Punases meres. /.../ Laev on juba kohutavalt must, lapsed on ka selletõttu nii mustad, et peab neid iga päev põhjalikult pesema. Sooja vett ei ole, kuid laev on niivõrd palav, et pesuvesi on leige ja päris kohane pesemiseks. /.../ Kuumus on kohutav, vähemalt 35° Celsiust. Magamisruumis vähemalt 40° C. /.../ Laevalaev kombineeriti täna merevee duššid (showers), merevesi pumbati vooliku kaudu ülesse ja nii sai 2 dušširuumi (meestele ja naistele), mis eraldati muust dekist presendiga. Inimesed olid õnnelikud nagu lapsed, et said ennast karastada./.../

Poolakad, kes köögis töötasid, hakkasid streikima, kuna neid peteti tasu suhtes, lubati 9 dollarit ja hiljem öeldi, et saavad 6 doll. eest kantiinist kaup ostma (hambapulbrit, hambaharju). Baltlased, energilise tööameti juhatajaga [eesotsas] võtsid võimu üle ja õhtusööki jagasid juba uued tegeleased, eks näe, kui kaua nad suudavad palavusega vastu panna. /.../ Ka laulukoor on organiseeritud eestlaste poolt./.../

Lapsed on punaseid täpikesi täis, ka täiskasvanutest on paljud täpilised, nagu leetrites./.../Araabia meri võttis meid vastu suure lainetusega. Hommikul kohe jäin merehaigeks ja oksendasin kogu päeva läbi. Ka Malle oksendas hommikul./.../ Kõik inimesed on üleval laevalael, 80% neist olid merehaiged ja ajasid kaladega prantsusekeelset juttu üle parda. /.../ Kõik inimesed kahetsevad, et nad kunagi selle reisi ette võtsid. /.../. Mallel on palavikku 38,6°, kuid muidu on ta võrdlemisi rahulik. /.../

Sõidame ekvaatori suunas, jõuame sinna arvatavasti öösi, kuid ristimine toimub homme, selleks ehitavad laevamehes juba basseini. /.../ Ristijateks olid merejuma Neptun (esimene ohvitser) oma kannupoistega ja inglitega. Ristimine toimus kõige ülemisel „sakste tekil basseinis. Kõik, kes soovisid said selle sakramendi osaliseks saada, määrati suure pintsli abil seebivahuga (pesupulber ja liim) kokku, peamiselt nägu ja kõht ja visati ülepeakaela vette. Ma ei tea kuipalju neid oli, kes soovisid,

suurem osa ristiti vastu tahtmist. Neptuni abilised püüdsid mööda laeva hingi, kelleks osutusid enamikus laeva populaarsemad ja paksemad naised, kes seda ootasidki, et neid üles otsitakse./.../

Laev ja kogu see elu on läinud niivõrd vastikuks, et loeme kogu aeg päevi, mis saame siit välja. Magamisruumid ja voodid haisevad mustusest, ventilatsiooni osutub siiski mitteüllaldaseks./.../ Lauril on paised näo pääl, niipea kui üks paraneb, tekib jälle uus. Malle on oma kärnadest lahti./.../

15. juuni. Täna kell 10 oli naistel ja kell 2 meestel arstlik kontroll./.../ Kogu laevas käib suurpuhastus arvatavasti sellepärast, et homme jõuame Austraaliasse, Fremantle'i. /.../ Seisame reidil 1 km kaugusel./.../ Austraaliasse minejad saadetakse ülemisele korrale Austraalia ametniku juurde. /.../ Sadamas oli ka eestlasi, kes tulid kaile kaasmaalasi otsima. Nad olevat 4 km eemal laagris, kus on 200 eestlast. 3 nädalat siin olnud, kuid senini ilma tööta. 21. juuni. See on uskumatu, et oleme lõpuks Melbourne'is. Laev seisab, küll mitte veel päris sadamas, kuid ikkagai seisab. Uus-Meremaa eestlased laulsid meile laulu „Meil ajaratas ringi käib”. Oli väga liigutav moment, kõigil olid pisarad silmas. Kell 5 saabus suur moment, astusime Austraalia pinnale. /.../

IV

/.../

"1949.a. 25.märtsi hommikul viidi meid Purtse külanõukogusse. Seal olime pool päeva. Mul oli kaasas 3 last: tütar Mare oli 6-kuune, poeg Peeter 6.aastane ja teine poeg Lembit 4.aastane. Üks piirivalve ohvitseridest ütles mulle, et mis sa 3 lapsega tegema hakkad ja lubas 6-kuuse tütre emale anda. Võõra mehe süda tundis kaasa, aga õiendama hakkasid kohalikud volinikud." /.../

Leida Palm: "Pimedas pandi meid veoautodele ja viidi Jõhvi jaama, kus ootasid juba rongid - trellitatud akendega loomavagunid. Ma ei mäleta, kas meile tee peal suppi anti." /.../

10. aprillil jõudsime ABAKANI jaama. Seal juba meid oodati, kuid meist ei olnudki vaimustatud, sest oodati mitmesuguseid oskustöölisi ja peaaesjalikult mehi. Tulid vagunid täied naisi väikeste lastega ja vanemaid mehi.

Viis peret pandi ühte tuppa elama. Suvel ehitasime omale "zemljanka". Kaevasime kalda sisse augu, panime kaselatiid ümber. Selles elasime ka kolm peret koos (9 inimest).

Komandant andis kevadel nõu, et kartul tuleb maha panna, muidu jääte nälga. Ostsime inimeste käest seemet ja panimegi kartuli maha. Hiljem sain ka seapõrsa võtta ja nii saime kuidagi elatud. Lapsed olid väikesed, kuid sellest hoolimata tuli tööl käia. Poistele ei antud ka armu, 9-aastaselt hakkasid tööle, esialgu koolivaheajal, aga tööl tuli käia iga päev.

Külas oli ka kool. Ühes ruumis oli 4 klassi ja üks õpetaja. Noorem poeg käis 4 klassi, vanem läks edasi keskusesse 6-klas-silisse kooli (Kuraginas).

Esimese palga sain 40 rubla, see oli suureks üllatuseks, arvasime, et peame niisama tööd tegema. Keskmine palk oli praeguses rahas 20 rubla kuus.

Käisin põllutööl ja metsatööl. Korra pandi lauta vasikate peale, kuid mina tulin ära. Süüa loomadele anda ei olnud, ma ei kannatanud vasikate karjumist. Poegivaid lehmi ja sündinud vasikaid hoiti küll esialgu hästi, kuid kasvades loomad liikusid ühest ruumist teise ja lõpuks olid peaaegu lageda taeva all.

Siberis töötasin ka kivimurrus. See kivi oli graniit. Tagusime kangudega kivikihte lahti. Käed jäid väga haigeiks. Kivi asus kihiti ja kui otsa kätte said, siis hakkas tulema.

Naiste tööks oli ka siloaukude kaevamine. Kaevasime kahekesi Männi, Ilsega mitmed siloaugud, kevadel puhastasime neid siloauke ja hiljem ajasime mulda peale.

/.../

Kohalikud inimesed meisse halvasti ei suhtunud, ainult poest saime kõike viimases järjekorras.

Poest oli saada leiba, suhkurt, riiet, toidunõusid. Muid toiduaineid ei olnud. Külas olid inimestel omad lehmad, sead, kanad, haned.

Talvel oli tihti väike vasikas ja kanad toas.

Tangu poest saada ei olnud, siis tõime salaja aida juurest nisu, leotasime, ajasime läbi lihamasina ja keetsime putru. Tegime nendest teradest isegi verivorsti.

Vene keele õppimine läks väga vaevaliselt, esialgu ei tähtnudki rääkida. Hiljem tuli vene keele oskus nagu iseenesest, sest töötasime venelased ja eestlased koos. Lapsed olid esialgu rohkem kodus, võorastasid, aga nemad said keele kiiresti selgeks.

/.../

Nii me siis elasime, olime asumisel. Peale Stalini surma tuli teade, et lapsed saavad vabaks, neil pole vaja enam Siberis asumisel olla. Lapsed said küll vabaks, aga kuhu ma pidin poisid üksinda saatma ?

Eestisse tagasitulek oli riskiga seotud. Minu mees Jaan Palm oli Vorkuta vangilaagris, kus ta kandis karistust 25+5. Peale Stalini surma oleks ta võinud minu juurde sõita. Laitsin selle plaani maha ja lubasin hoopis ise Vorkutasse sõita. Sain oma le loa, kuid mehele kirjutasin, et lähen Eestisse. Miilitš lubas mind ainult Vorkutasse, andsin talle allkirja, et kui marsruudist kõrvale kaldun, siis pannakse mind kaheks aastaks vangi. Otsustasin, et viin pojad Eestisse ja eks siis istun vangis, kui vaja.

Eestisse sain tagasi 1956.a. septembris. Olime kodukohast ära olnud seitse ja pool aastat.

/.../

5. Kandke nelja eri värviga kontuurkaardile neljast erinevast elusaatusest põhjustatud rännuteed, mida rühmatöö tulemusel tundma õppisite.

Kontuurkaart – Eestlased väljaspool kodumaad

Kasutatud allikad

Karuks, Ergo: Eesti sõjapõgenike nimestik [1944] – EKLA-11332-49456-06233

Rebase (Lukk), Helga; Loskit (Lukk), Virge: „Boat people 1949. a.” (Helga Rebase mälestused reisist põgenikkudena Saksamaalt Austraaliasse, 26. V - 22. VI 1949) – EKLA-11306-44655-54324

Ruttu, Kaire: Ununematu aeg 1944 nov.–1946 veebr. [Saksamaale viimisest], EKLA-12107-48875-12364

Kõrgvee, Kersti: Anne-Marie S. mälestused põgenemisest Rootsi ning elust pärast seda (väljavõtteid kirjast) [1941–III 1945], EKLA-12116-52783-49176

Normak, Tiina: Purtse küla. Leida Palmi mälestused küüditamisest ja elust Siberis [1949–1957], EKLA-11199-50608-71611

Laar, Mart, Võitlused Eesti pärast 1944. aastal, peatoim. Vahtre, Sulev, Eesti ajalugu VI. Vabadussõjast taasiseseisvumiseni, Ilmamaa [Tartu], 2005, lk 212–227

Raimo Raag, Eestlased paguluses koguteoses Eesti Ajalugu VI, peatoimetaja Vahtre, Sulev, Ilmamaa [Tartu], 2005, lk 356-373

Tannberg, Tõnu, Repressioonid ja põletatud maa taktika, peatoim. Vahtre, Sulev, Eesti ajalugu VI. Vabadussõjast taasiseseisvumiseni, Ilmamaa [Tartu], 2005, lk 190–192, lk 274–279.

Karel, Margolin, Jean-Louis, Kommunismi must raamat : kuriteod, terror, repressioonid, [Tallinn] : Varrak, 2000

Oll, Aadu, Nõukogude Kaug-Põhja vangilaagid ja eesti poliitvangid Kolõmal, Okupatsioonide Repressiivpoliitika Uurimise Riiklik Komisjon, [Tartu] 1999.

ÜRO pagulasseisundi konventsioon, vastu võetud 27.07.1951, Riigi Teataja II 1997, 6, 26 – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>

Maailma kontuurkaart, Wikimedia.org –

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:BlankMap-World.svg>

Laanes, Tiina, Õppemeetodid: õpimapp, Tallinna Ülikool ajaloo Instituut, Tallinn 2013, [avaldamata materjal]

Lisamaterjalid

Foto Mark Kalev Kostabi tööst ja raamatust –

<http://www.chaplin.ee/english/naitused/past/kostabi/>

Austraalia valitsuse poster, mis rippus aastatel 1949-1951 migratsiooni keskuste seintel –Poster: „Australia – Land of Tomorrow”, Joe Greenberg – Commissioned

By: Commonwealth Department of Information – National Archives of Australia: A434, 1949/3/21685,

<http://naa12.naa.gov.au/scripts/Imagine.asp?B=7013312&I=1&SE=1>

